

**ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
με έμφαση στις γνωστικές
λειτουργίες**

Θεματική Ενότητα 3:

**Σχολές σκέψης στην
ψυχολογία: Ι**

Θεματική Ενότητα 3:

- **Στόχοι:** Η απόκτηση ενημερότητας, εκ μέρους των φοιτητών, για τις πολλές διαφορετικές σχολές σκέψης που έχουν διατυπωθεί στην επιστήμη της ψυχολογίας, καθώς και η εισαγωγή των φοιτητών στην ενδοσκοπική ψυχολογία και στις σχολές σκέψης του Δομισμού και του Λειτουργισμού.
- **Λέξεις κλειδιά:** Ενδοσκόπηση, Δομισμός, Λειτουργισμός, Συνείδηση.

Ενδοσκοπική Ψυχολογία

- Εναντίον του φιλοσοφικού υπόβαθρου, που αναφέρθηκε στην Ενότητα 1, αναπτύχθηκε η ψυχολογία ως αυθύπαρκτος επιστημονικά κλάδος.
- Για τους πρώτους ψυχολόγους, ο ορισμός της ψυχολογίας ήταν ξεκάθαρος: ψυχολογία είναι η μελέτη του τρόπου λειτουργίας του νου.
- Η κύρια προσέγγισή τους, κατά την έρευνα του νου, ήταν η ενδοσκόπηση: επιχείρησαν να κατανοήσουν τις λειτουργίες του νου, αναλύοντας και αναφέροντας τις προσωπικές τους εμπειρίες και τις εμπειρίες εκπαιδευμένων βοηθών-ερευνητών.
- Παρόλο που η ενδοσκόπηση δεν είναι μια προσέγγιση που θα γινόταν αποδεκτή σήμερα, την εποχή εκείνη, από αυτές τις δραστηριότητες, αποκτήθηκαν πολλές αξιόλογες γνώσεις.

Οι διασημότεροι ενδοσκοπικοί ψυχολόγοι

- **Wilhelm Wundt (1832-1920)**
(Μελέτη της συνειδητής
εμπειρίας - 1879), και
- **E. B. Titchener (1867-1927)**
(Δομισμός - 1896)

- **William James (1842-1910)**
(Λειτουργισμός - 1890)

- **Herman Ebbinghaus (1850-
1909)**
(Μελέτη της μνήμης - 1885)

Δομισμός (στρουκτουραλισμός)

- Θεωρείται η πρώτη μεγάλη σχολή σκέψης στην ψυχολογία.
- Στοχεύει στη μελέτη και την κατανόηση των νοητικών δομών (**structures**) -όπως η ανατομία μελετά τις δομές του σώματος-, δηλαδή στη μελέτη του τρόπου με τον οποίο διαρθρώνονται τα στοιχεία του νου και της αντιληπτικής ικανότητας, μέσω της ανάλυσής της στα συστατικά της μέρη.
- Επομένως, ένας δομικός ψυχολόγος θα μελετούσε την αντίληψη ενός λουλουδιού, αναλύοντάς την στην αντίληψη των χρωμάτων που το συνιστούν, των γεωμετρικών σχημάτων του, του μεγέθους του, κλπ.

Wilhelm Wundt (1832-1920)

- Ο Γερμανός φυσιολόγος W. Wundt σπούδασε ανατομία, φυσική, χημεία και ιατρική στο πανεπιστήμιο της Τυβίγγης και της Χαϊδεμβέργης και το 1857 έγινε λέκτορας της φυσιολογίας στο ίδιο πανεπιστήμιο. Υπήρξε βοηθός του Helmholtz και ήταν ενήμερος όλων των ευρημάτων της νευροφυσιολογίας της εποχής του.
- Το 1875 έγινε καθηγητής της φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο της Λειψίας στη Γερμανία, όπου το 1879 ίδρυσε το πρώτο πειραματικό ψυχολογικό εργαστήριο και άνθρωποι από όλον τον κόσμο ήρθαν εκεί για να σπουδάσουν.
- Το 1881 εξέδωσε το "Philosophische Studien" ως το πρώτο περιοδικό για να δημοσιεύονται πειραματικές ψυχολογικές μελέτες.

Wilhelm Wundt (1832-1920)

- Το 1873-74 δημοσίευσε το βιβλίο "Grundzuge der physiologische Psychologie" (Principles of Physiological Psychology), το οποίο, παρά τον τίτλο του, θεωρείται ως το πρώτο εγχειρίδιο ψυχολογίας. Σε αυτό ο Wundt δείχνει ευαισθησία για τα φιλοσοφικά, νευροφυσιολογικά και πειραματικά προβλήματα που επηρεάζουν την ίδρυση της ψυχολογίας ως επιστήμης και προτείνει ότι τα νοητικά φαινόμενα έχουν τα αίτιά τους όχι μόνο στις φυσιολογικές λειτουργίες του εγκεφάλου, αλλά και σε κίνητρα και σε επιθυμίες.
- Ο Wundt, είναι ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του δομισμού και ένας από τους δημοφιλέστερους ενδοσκοπικούς ψυχολόγους.

Wilhelm Wundt (1832-1920)

- Πιστεύει ότι η ψυχολογία πρέπει να είναι η πειραματική επιστήμη του νου, που θα εξηγήσει τα πολλαπλά φαινόμενα της συνείδησης και όχι μόνο τους νόμους του συνειρμού των ιδεών, όπως πίστευαν οι εμπειριστές φιλόσοφοι.
- Πέρα από το επίπεδο της νευροφυσιολογίας, υπάρχει ένα άλλο επίπεδο, αυτό της συνειδητής ψυχολογικής εμπειρίας, το οποίο μπορεί να μετρηθεί πειραματικά και αποτελεί το αντικείμενο της έρευνας της ανεξάρτητης επιστήμης της ψυχολογίας.
- Αντικείμενο έρευνας στην ψυχολογία θα πρέπει να είναι η άμεση και όχι η έμμεση εμπειρία, το πώς δηλαδή φαίνονται τα πράγματα και όχι το πώς πραγματικά είναι. Επομένως, περιεχόμενο της συνείδησης είναι οι άμεσες εμπειρίες των χρωμάτων, των ήχων, των οσμών, κλπ., καθώς και τα ευχάριστα ή δυσάρεστα συναισθήματα.

Wilhelm Wundt (1832-1920)

- Θεωρούσε ότι η πιο κατάλληλη μέθοδος έρευνας στην ψυχολογία είναι η μελέτη των αισθητηριακών εμπειριών μέσω της ενδοσκόπησης (introspection), η οποία συνίσταται στο να παρατηρεί το άτομο, εκ των έσω, τα στοιχεία των πληροφοριών που περνούν στο συνειδητό επίπεδο, όπως π.χ. τα αισθήματα που βιώνει κανείς όταν κοιτάζει ένα λουλούδι.
- Στην ουσία ο Wundt, μέσα από ένα μεγάλο αριθμό διατριβών, διαμόρφωσε τις τεχνικές των νευροφυσιολόγων και πρόσθεσε σε αυτές τις λεκτικές περιγραφές των πειραματικών υποκειμένων, σχετικά με τις ενσυνείδητες εμπειρίες τους κατά τη διάρκεια ενός πειράματος (π.χ. ζητούσε από τα υποκείμενα να απαντήσουν σε ένα γλωσσικό ερέθισμα με την πρώτη λέξη που τους ερχόταν στο νου και μετά να περιγράψουν τις νοητικές διεργασίες που λάμβαναν χώρα σε αυτό το διάστημα).

Wilhelm Wundt (1832-1920)

- Παρά την ωριμότητα της σκέψης του Wundt, η πειραματική μέθοδος της ενδοσκόπησης, που ανέπτυξε, είχε σοβαρά προβλήματα αξιοπιστίας και εγκυρότητας, καθώς δεν μπορεί κάποιος να είναι ταυτοχρόνως παρατηρητής και παρατηρούμενος (Βοσνιάδου, 2001).
- Ο Wundt ερεύνησε μια πληθώρα θεμάτων όπως: το χρόνο αντίδρασης, την προσοχή, την αντίληψη τόνων και χρωμάτων, τις οπτικές πλάνες, την περιφερειακή όραση, κ.ά.
- Οι απόψεις του μεταφυτεύθηκαν στην Αμερική από το μαθητή του E. B. Titchener που τις διατύπωσε με μικρές αλλαγές ως συστηματική θεωρία, το Δομισμό, το 1896 στο δημοσίευμα "The postulate of a Structural Psychology" (βλ. Μάνιου-Βακάλη, 1986).

Edward Bradford Titchener (1867-1927)

- Γεννήθηκε στην Αγγλία και σπούδασε φιλοσοφία και κλασσική φιλολογία στην Οξφόρδη. Μαθήτευσε για δύο χρόνια στο εργαστήριο του Wundt στη Λειψία αλλά, όταν επέστρεψε, η κλασική παράδοση της Οξφόρδης δέχθηκε με σκεπτικισμό τις νέες ιδέες. Έτσι ο Titchener έφυγε στην Αμερική και έγινε δεκτός στο πανεπιστήμιο Cornell, όπου δίδαξε και ίδρυσε ψυχολογικό εργαστήριο.
- Πρότεινε ότι η συνείδηση αποτελείται από τρεις στοιχειώδεις καταστάσεις:
 - τις αισθήσεις ή τα αισθήματα (sensations), τα βασικά δηλαδή στοιχεία της αντίληψης,
 - τις εικόνες (images), δηλαδή τις νοερές εικόνες που χρησιμοποιούνται στην αναπαράσταση, και
 - τις συγκινήσεις ή τα συναισθήματα (affections), όπως αυτό της αγάπης ή του μίσους.

Λειτουργισμός (Functionalism)

- Πρόκειται για μια εναλλακτική άποψη προς αυτήν της δομικής ψυχολογίας:
 - Προτείνει την εστίαση του ενδιαφέροντος της ψυχολογίας στη μελέτη όχι των νοητικών δομών (δηλαδή των δομικών περιεχομένων και στοιχείων του νου), αλλά στη μελέτη των νοητικών λειτουργιών (functions) που σχετίζονται με το πώς και το γιατί ο νους λειτουργεί όπως λειτουργεί.
 - Ο λειτουργισμός οδήγησε στην άποψη ότι η γνώση καθίσταται έγκυρη μέσω της χρησιμότητάς της (πραγματισμός). Σε αυτό το πλαίσιο θεωρήθηκε σημαντική η ενασχόληση της ψυχολογίας με τις λειτουργίες της μάθησης, της μνήμης και της νοημοσύνης επειδή τα ευρήματα (οι γνώσεις) που προκύπτουν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη βελτίωση της σχολικής επίδοσης των παιδιών.

William James (1842-1910)

- Θεωρείται ο πατέρας της αμερικανικής ψυχολογίας.
- Περίπου την ίδια εποχή με το Wundt, στις Η.Π.Α. ο W. James γίνεται ο πρώτος καθηγητής ψυχολογίας στο πανεπιστήμιο του Harvard (Βοσνιάδου, 2001).
- Συμφωνούσε με τον Wundt ότι η ψυχολογία πρέπει να είναι μια ανεξάρτητη επιστήμη με σκοπό τη μελέτη των νοητικών φαινομένων και της συνειδητής εμπειρίας.
- Πίστευε ωστόσο ότι, έναντι της ενδοσκόπησης η οποία έδινε μόνο περιγραφές στατικών συνειδητών στοιχείων, η έμφαση θα έπρεπε να δοθεί σε μια δυναμική εξελικτική προσέγγιση των νοητικών διεργασιών με βάση τη λειτουργικότητά τους.

William James (1842-1910)

- Προφανώς επηρεασμένος από τη θεωρία του Δαρβίνου (ο James θεωρεί ότι η συνείδηση διαθέτει μια συνεχή ροή που εξυπηρετεί τη λειτουργία της προσαρμογής), υποστήριξε την άποψη ότι ο σωστός τρόπος μελέτης των ψυχολογικών φαινομένων είναι μέσω της εξέτασης της προσαρμοστικής τους αξίας και της λειτουργικότητάς τους. Γι' αυτό και η ψυχολογική του προσέγγιση (η πρώτη καθαρά αμερικανική) ονομάστηκε **Λειτουργισμός (Functionalism)** (Βοσνιάδου, 2001. βλ. Μάνιου-Βακάλη, 1986).
- Ο Λειτουργισμός δεν απέρριψε την ενδοσκόπηση, αλλά έδειξε πόσο περιορισμένες είναι οι δυνατότητές της.

William James (1842-1910)

- Το 1890 δημοσίευσε ένα εγχειρίδιο με τίτλο "*Principles of Psychology*" (Γενικές Αρχές της Ψυχολογίας) το οποίο καλύπτει ένα μεγάλο εύρος φαινομένων νοητικής εμπειρίας, από τη μνήμη και το συναίσθημα έως τις δεξιότητες και τη νοητική εμπειρία του νεογέννητου βρέφους. Πολλές από τις απόψεις και τις ιδέες του είναι παρόμοιες με τις θεωρίες που ισχύουν και σήμερα (Βοσνιάδου, 2001. Hayes, 1998).
- Ο James συνέβαλε, επίσης, στην ανάπτυξη του εφαρμοσμένου κλάδου της ψυχολογίας. Ενδιαφέρθηκε για την ψυχική υγεία. Έφτιαξε ιδρύματα για τους ψυχολογικά ασθενείς και θεωρείται ιδρυτής της εκπαιδευτικής ψυχολογίας στις Η.Π.Α. (Βοσνιάδου, 2001).